

tají, včetně tzv. základních zaměstnání. To může signalizovat nepoměr mezi výší kvalifikace a skutečnými znalostmi, dovednostmi a způsobilostmi, požadovanými v zaměstnání.

Rychlé změny v technologii a ekonomice mohou v důsledku zvýšit napětí mezi „reakčními kvalifikacemi“, které uspokojují specifické a okamžité potřeby pracovního trhu, a širokými kvalifikacemi uspokojujícími dlouhodobou potřebu znalostí, dovedností a způsobilostí.

Kvalifikace jsou stále více ovlivňovány partnery, kteří stojí mimo vzdělávací systém. Spolupráce sociálních partnerů při nastavování vzdělávacích a pracovních standardů je poměrně častá. To mění způsob, jakým jsou kvalifikace definovány a konstruovány. Tuto tendenci dále posiluje zapojení „nových kvalifikačních hráčů“, hlavně těch, kteří operují mimo veřejnou doménu a na mezinárodní úrovni.

Rostoucí význam celoživotního učení reflektuje změny v technologiích, ekonomice a stárnutí populace, vede k vytváření nástrojů, jež podporují transfer a akumulaci výsledků vzdělávání – zejména uznávání neformálního a informálního učení a přenosných kreditů získaných v rámci terciárního vzdělávání.

Rostoucí globální konkurence lidského kapitálu coby hlavního zdroje HDP by mohla odhalit stanovování lidského kapitálu pouhým sečtením počtu kvalifikací jako příliš jednostranné. Alternativní způsoby hodnocení lidského kapitálu (např. PISA a PIAAC) mohou vést k vývoji komplexnějších, kvalitativně zaměřených ukazatelů v oblasti lidských zdrojů.

PhDr. Jaroslav VETEŠKA, Ph.D.
Univerzita Jana Amose Komenského v Praze,
Centrum pro vědu

MĚNOVÁ A FISKÁLNÍ AUTORITA A JEJICH REAKCE V HOSPODÁŘSKÉM CYKLU

SEMINÁŘ BANKOVNÍHO INSTITUTU VYSOKÁ ŠKOLA, KONANÝ DNE 20. 10. 2009 V PRAZE

Zpráva ze semináře, konaného pod záštitou rektora Bankovního institutu vysoká škola doc. RNDr. Františka Jiráska, DrSc. 20. 10. 2009 v Praze na téma: Měnová a fiskální autorita a jejich reakce v hospodářském cyklu.

Příspěvky k uvedenému tématu přednesli:

- › PhDr. Karel Preuss, CSc.,
prorektor pro vědu, výzkum a zahraniční styky, BIVŠ,
- › Ing. Pavel Řežábek,
člen bankovní rady a vrchní ředitel ČNB,
- › Ing. Aleš Michl,
analytik Raiffeisen BANK.

Seminář zahájil PhDr. Karel Preuss, CSc., který se ve svém příspěvku zaměřil na široké souvislosti hospodářského cyklu včetně jeho historického, klimatického a institucionálního aspektu. Názorně a srozumitelně poukázal na skutečnost, že finanční krize, která se v posledním roce prohloubila, není fenoménem zcela novým, ale má svou historii a vnitřní

logiku, které do značné míry určují její charakter a průběh. Finanční krize není jedinou nerovnováhou, s níž se lidstvo v současnosti potýká. Vedle finanční nerovnováhy působí rovněž nedostatek některých zdrojů, který se postupně projevuje v růstu jejich cen. Rovněž klimatické změny, ať již jsou či nejsou výsledkem činnosti člověka, vyvolávají tlak na ekonomické zdroje.

Samotná finanční krize je konec konců zejména důsledkem faktu, že poznání finančních procesů, jak se rozvinulo v posledních dvaceti letech, si nenašlo cestu do praxe finančních institucí, které zůstaly věrné postupům, metodám a vzorcům chování tak, jak se vyvinuly v období po masivní deregulaci finančního /a dalších/ odvětví ve Spojených státech v první polovině 80.let.

Volání po hlubším pochopení úlohy finančních institucí, po prohloubení metod řízení rizik a aplikaci etických postupů v oblasti finančních služeb zůstaly stranou pozornosti. Zcela převládly marketingové přístupy. Absolutní význam byl připisován shromažďování zdrojů a ohled na možnosti jejich efektivního užití zůstával stranou. Důsledkem pak bylo

zaostávání metod řízení rizik i jejich sledování prostřednictvím dozoru a ratingu.

Současná situace je charakteristická probouzením se z tohoto stavu. Rychle jsou budovány nové instituce, které by měly zajistit dohled nad finančními trhy na mezinárodní úrovni, další, které by měly mít dokonce možnost zásahu do činnosti finančních institucí v případech, kdy by docházelo k porušování rovnováhy. Samo budování institucí ovšem nemůže problém vyřešit, pokud nebude jejich rozvoj spjat s pokrokem na poli metodologie finančních služeb, zejména v oblasti řízení rizik. V tomto směru je nutné posílit další výzkum – to jsou otázky, kterým by se měla věnovat současná mladá generace studentů finančních oborů.

Ing. Pavel Řežábek ve svém vystoupení popsal průběh cyklu a vysvětlil velmi zasvěceným a netradičním způsobem možnosti jeho ovlivňování. Připustil samozřejmě, že sestupná fáze cyklu není pro nikoho příjemná. Přesto je třeba přijmout skutečnost, že cyklické chování ekonomik je přirozené. Názor, že jakákoli vláda či centrální banka cyklické chování odstraní, je nejen utopický, ale i z hlediska zdravého fungování ekonomiky zhoubný. Aplikace hospodářských politik je sice anticyklická, nikoli však ve smyslu odstranění cyklu, ale ve smyslu vytváření stabilnějšího prostředí v rámci ekonomického cyklu. Jednou z možností, jak tuto snahu uplatnit je např. cílování inflace. Koneckonců jakákoli opatření, přijímaná hospodářsko-politickými institucemi neprobíhají ve vakuu. Jejich počínání má významný dopad na ekonomické procesy a veličiny. Kromě toho působí hospodářsko-politické instituce na sebe navzájem a tato interakce vytváří soulad či nesoulad v reálných dopadech na ekonomiku. Mohou tak působit jak proticyklicky, tak i procyklicky. Je jisté, že zcela odlišný dopad budou mít opatření v případě, že hospodářsko-politické instituce nahlížejí na pozici ekonomiky v rámci cyklu stejným či naopak odlišným způsobem. Důležité je v tomto smyslu využít odhadů potenciálního produktu a od toho se odvíjející vymezení mezery výstupu. Její určení však nemusí být vždy shodné, reálné jsou i značné odlišnosti při její konkretizaci.

Dokladem je i současná hospodářská krize, jejíž příznaky se objevovaly již dříve, byly však odlišně vyhodnocovány. Turbulence na světových finančních trzích byly zaznamenány v USA již na přelomu let 2005/06, kdy došlo ke značnému poklesu ve stavebnictví, doprovázenému významným poklesem cen. K důvodům vzniku pozdější plně rozvinuté hospodářské krize patřil bezprecedentní růst peněžní zásoby, a to nejen v USA. Byl to dále přeregulovaný a zbyteč-

ně subvencovaný segment oblasti bydlení, doprovázený tlaky na poskytování půjček, dokonce i ze strany státu, a neprůhledností garancí.

To vše probíhalo v situaci neúměrně rostoucího zadlužení většiny zemí /i obyvatelstva/ již v období ekonomické prosperity a rostoucího blahobytu. Tak bylo znemožněno umístění finančních prostředků do oblastí s udržitelným růstem. Naopak se vytvořily nerovnováhy, tzv. bubliny, a to především v oblasti finančních inovací. I roztržitost regulatorních autorit s omezenou vzájemnou komunikací vykonala své.

Pokud jde o finanční trh v ČR, měla zde finanční krize omezený dopad. Vyšší odolnost českého finančního trhu podpořila zřejmě existence suverénní měnové politiky spolu s plovoucím kurzovým režimem české měny. Přispěla také malá angažovanost domácích finančních institucí v problémových toxických aktivech spolu s dobrou bilanční likviditou bankovního sektoru. Pozitivní roli sehrála i tendence českých bank neposkytovat ve významné míře úvěry na bydlení v cizích měnách. Poměr primárních vkladů a klientských úvěrů je v ČR příznivější než ve většině zemí EU a bankovní sektor má dostatek primárních zdrojů pro poskytování úvěrů, takže nemusí využívat ve větším rozsahu zdroje na zahraničním trhu.

Makroekonomická opatření v době krize spočívala ve využití monetární i fiskální politiky. V oblasti měnové byly použity standardní nástroje, ovšem za situace nejisté účinnosti transmisního mechanismu. Došlo zde i k použití nestandardních nástrojů, jejichž součástí je i opatření, známé pod názvem „quantitative easing“ /volně přeloženo: kvantitativní uvolňování/. Fiskální politika přišla se svými balíčky v rozsahu umožněném platnou legislativou a s ohledem na sociální únosnost. V mikroekonomické oblasti se orientovala na zvyšování efektivnosti při alokaci zdrojů společnosti. Zahrnuje oblast sociální, důchodové, strukturální i environmentální politiky i veřejný sektor, to vše při snaze zajistit ochranu hospodářské soutěže. Samotná podniková sféra musí ovšem za takových okolností kromě všech vážných ohrožení, vyplývajících ze sestupné fáze hospodářského cyklu, čelit i neustálým legislativním změnám.

Ing. Michl, originální v obsahu i formě – jak je ostatně u něho zvykem – vyšel z předpokladu, že hospodářská krize byla odstartována na trhu nemovitostí a tam by také měl být dán jeden z prvních impulzů k obratu. Ing. Michl poukázal na skutečnost, že v řadě proměnných ekonomických agregá-

tů a faktorů, které se ve svém působení na národní hospodářství vzájemně prolínají je to zejména trh práce, kde se dopady započatých vývojových trendů projeví se značným zpožděním, přibližně v rozsahu 15–19 měsíců.

Faktor času, jak známo, hraje v ekonomických procesech zvláště závažnou roli. Časová zpoždění už sama o sobě výrazně posilují tendenci trhu nerozpoznávat včas mylný impuls, vzdalující ekonomiku od rovnovážného stavu a dovolí, aby ekonomika poměrně dlouho setrvala na své chybné dráze. Započatý nesprávný směr pohybu /ale i správný, pokud podnět působí správným směrem/ je dokonce vnitřně umocňován a udržován působícím principem akcelerace a dále řadou multiplikátorů, k nimž patří multiplikátor investiční, výdajový, daňový, zahraničněobchodní a další.

Uvedené faktory však tvoří pouze jednu část příčin, které stojí v pozadí odchylek ekonomiky od rovnovážného stavu. /Odchylek samozřejmě oběma směry, tj. jak do situace nedostatečného využívání zdrojů – recese, deprese, krize, tak i do situace jejich nadměrného zatížení, od kterého si přehřívá ekonomika pomáhá inflací./ Další a neméně významnou skupinu příčin tvoří lidský faktor se svou hypertrofovanou schopností nevidět, neslyšet, nevnímat. Co nevidět, neslyšet, nevnímat? Přece první příznaky potíží, a zvláště pak eventuální upozornění a varování před možnými nebezpečnými důsledky všeobecně převládajícího konání.

Ing. Michl se pokusil odpovědět na /provokativní/ otázky, které si sám položil: Máme to nejhorší za sebou? Jak dlouho ještě? Co bude dál, aneb jaké jsou scénáře možného vývoje? Jaká je pravděpodobnost uplatnění jejich jednotlivých variant? Vše bylo doprovázeno vtipnými a výstižnými glosami a přírovnáními, včetně příkladů ze zoologické říše, takže příspěvek – navzdory své značné odbornosti – měl živý spád. Zvláště pozoruhodné však bylo vyústění příspěvku, které poukázalo na dilema, kterým se současná doba /a nejen v ČR/ vyznačuje. Jedná se o skutečnost vysokého a stále narůstajícího zadlužení, které vyžaduje úspornost a šetření na všech stranách. To je ovšem přesně to, co /paradoxně/ nevede k řešení hospodářské krize, jak ostatně konstatují učebnice makroekonomie, když šetření v sestupných fázích cyklu označují jako paradox spořivosti, tj. spoření, které se v situaci nevyužitých zdrojů míjí svým účinkem. Dilematické otázky „jak a na čem šetřit?“ a „jak a co stimulovat, aby pokles byl překonán?“ jsou na pořadu dne a odpovědi se nelze vyhnout.

Potvrdila to i bohatá a na plynoucí čas nehledící následná diskuse, do které se auditorium živě zapojilo. Otázky, svou povahou náročné a konkrétní, přinesly samy o sobě řadu bystrých postřehů, námětů a nápadů a zavdávají podnět k dalšímu zkoumání diskutovaného tématu.

Doc. Ing. Hana PAČESOVÁ, CSc.
Bankovní institut vysoká škola

